

Alfred
923-24.

Biráladra kiadom:

D. Mészáros V. Géza

D. Károlyi László

professzor urunk.

Debrecen, 1924. június 2.

Először kiadom:
Debrecen, 1924. június 3.

Dr. Károlyi László

Először kiadom

Debrecen, 1924. június 2.

Dr. Károlyi László
p. i. deán.

Lakásnyomor és munkáskérdés.

Államtudományi doctori értekezés,

írta:

Szembrátovics Gyula.

Debreczen 1924.

A 2393

Források:

U^r Ferenczi Imre: *A munkáslakáskérés különös tekintetel Budapestre.* Bp. 1906.

U^r Ferenczi Imre: *Községi lakáspolitikai és lakásügyi intézmények.* Bp. 1910.

U^r Ferenczi Imre: *Lakásreform és községi telekpolitika.* Bp. 1911.

U^r Földes Béla: *Társadalmi gazdaságtan. I.*

U^r Navratil Ákos: *Nemzetgazdaságtan.*

Neményi Imbrus: *Felentés a budapesti lakásügy tárgyában.* Bp. 1883.

U^r Poch Henrité: *A magyar nép halandósága.*
(Bizt. és Közgazdasági Lapok 1920 évf.)

Lakásnyomor és munkáskérdés.

I.

Ha az iparunk fejlődését újabb
annyira vezérfertő, reudes nyugott me-
netét sokszor megakasztó folytonos bécharcokat
tekintjük, melyek az utóbbi évtizedekben új
gyakoriakká, sőt legújabbán már reuderessék-
ké váltak, lehetetlen szemeket őket kizárólag
a munkaadók és munkások között kifejlődött
személyes ellentétben keresnünk. Sokkal na-
gyobb szerepe van e tekintetben az eltör-
dül életfeltételek horribilizsát vagy meg-
drágulásának. És ez élet feltételek között
kiemelkedő helyet foglal el a lakás kérdés.

Hogy a kedvezőtlen lakásviszonyok mitfajta társi szociális veszedelmeket hoznak magukkal, erről a statisztika tudományának kétséget kizárólag és megcáfolhatatlan adatai vetnek megdöbbentő világítást.

Itt a családi tűzhely „emberraktár”-rá válik - mint Fereuzi nevezi - ott a társadalmat a legnagyobb veszedelmek jermegetik. A tüdővész ez a par excellence lakásbetegség, a prostitúció szélesítése az alkoholizmus pusztító, gyilkos mégis, a gyermekhalandóság ijesztő arányokban való megnövekedése, a társa-

dalmi harcok mind élesebbé válása,
az egyén elfajulása: mind a tömeg-
lakások nyomorából száradzanak. -

Gyerekek sora vonatkozólag a
statisztika megállapításai. - Egy londoni
statisztikai tábla azt kimutatja, hogy
Londonnak Thoreditch kerületében 16
százalékos az átlagos élettartam, mint
Hampsteadban. És miért? Mert míg
Thoreditchban a lakosságának 30%-a él
tömeglakásokban, addig Hampsteadban
csak 0.37%-a!

Vagy nézzük Budapestet. Pih-
ler Gyula statisztikai adatai szerint
tízszáz emberként a következő arányban

fordultak elő halálesetek a Belváros-
ban és Órudán:

A halál oka	Belváros	Óruda
Nüdövérsz	16.4	47.0
Gégehurut	8.4	26.8
Örödi gyűgység	4.2	10.8

Im a közegészségügy mennyi-
nyire veszélyeztetve van a lakásinség
által. - És ez a veszedelem kicsiben
különösen akkor mutatkozik, ha vala-
mely ragályos betegség üti fel a fejét.
Ha ezek terjedési körletét figyeljük,
megállapíthatjuk, hogy a zsúfolás, pisz-
kos tömeglakások lakóit fertőzik

legnagyobb arányban.

A prostitúció, hogy ne virágoz-
hatna ott, ahol a szülők nemi életét
egy dígyba összerúfott fiú és leány gyer-
mekek előtt folytatják le, ahol idegenek
hálusként együtt a családtagokkal. - Csoda,
hogy más 1906-ban Budapesten
az élvészületett gyermekek 27%-a tör-
vénytelen volt?

Bátrán mondhatjuk, hogy az
égetően reánk nehezülő sztrájkkérdés
megoldása a lakáskérdés rendezésé-
vel más sok tekintetben elintézését
nyerné.

Ö rövid értekezésnek az a

céja, hogy a lakásnyomor előállás-
nak okáival foglalkozzék, és rámu-
tasson azokra a módokra, melyek
a lakásnyomort megszüntethetik, vagy
ha a társadalom oly szociális helyzet-
ben van, hogy még nem állott elő beu-
ne a közös állapot, annak keletke-
zését megakadályozzák.

A lakásinség első és fő okát
a vidéki népességnek a nagyvárosok
felé való özönlésében találhatjuk
meg. - A XIX. század második felében
oly nagy arányokat öltött kapitalisz-
tikus fejlődés, a röghöz kötöttség
selyes megszűnése és a közlekedés ügy-

nek a technika fejlődésével párhuzamosan
haladó emelkedés, mind előmozdítói-
voltak ennek. - A nagy városok sokkal ke-
cségtetőbb megélhetési kilátásokat nyúj-
tó munkaalkalmak, de e mellett egyéb tá-
rsadalmi előnyei, nagy vonzóerővel hatnak,
és hatnak ma is a vidéki lakosságra és
a fentebb említett okok, melyek a városba
jutásig megkönnyítettek, könnyeként tekin-
tetővé a nagyvárosba való költözést.
Az elhelyezkedés, szempontjából nagy ne-
hezségek nem mutatkoztak a beözönlők
előtt, hisz a folyton fejlődő ipar újabb
és újabb munkaalkalmakat teremt. -

De máshol mutatkoztak e hit-

felül, meglepetésszerűen jövő népráudo-
lásnak socialis hátrányai: a lakás-
kérdésnél. - Még így nagy arányú beözön-
léssel az építkezés nem tud kellőképen
együtt haladni. - Előző ermet a burau-
dolásnak a méreteire nem is lehet szá-
mitani, de a hajlaidóság sem nagy ar-
ra, hogy az így előálló lakás-szük-
séget gondoskodás történiék.

"A városba tödőülő özegénysé-
g, esetleg kezeses hiányú és fogyo-
zó hullimzásokai okozták, hogy a ma-
gán építkezés nem igen történik
kellő számú s olcsó kislakás építé-
sét" - állapítja meg Ferenczi Imre.
(i. m. 9 l.)

Örmetk a beözönlésnek tehát
mindjárt kezdetben az a következmé-
nye, hogy a nagy tömeget más szá-
muknál fogva is lakáshiány és fecem-
lenek. - És örmetk további következmé-
nyei vannak. - A lakások irdenti nagy
keveset nem talál magdol szemben
megfelelő kindalatt. - Nem is találhat.
Öléggő bizonyítka az a Budapest
fejldését plénk társi statisztika, -
mely kimutatja, hogy míg

1890-ben	506.384
1900-ban	734.165
1906-ban	Kb. 800.000 lakost

mutat fel jóvácsuuk. -

Hajjon lépés tartat a sok
minden egyéb feltétel által befogásos
épitkezésé ezzel a hatalmas szaporodással ?

A nagy néptömegek természet-
szerűleg rohamossá teszik a város fejlődését és rohamos fejlődés ugyan csak szükség képen hozza magával a közterhek emelkedését, ami megint hozzájárul ahhoz, hogy az épitkezésre alkalmas telkek ára felemelkedjen.

De nem csak a telkek árak emelkednek. - Emelkednek az épitkezéshez szükséges anyagok árai és emelkednek a munkabérek is. - És a nagy kereslet

a lakások után az adóknak, telek-
áraknak, munkabéreknek, építőanya-
gok árának emelkedése mind egy-egy
komponens ahhoz, hogy az egész pro-
cessus eredményeként a lakásárak e-
melkedése legyen. A lakásárak emelkedése
pedig éppen a kislakások árainak mu-
tathozik.

Hogy mennyire aránytalanok a
nagy és kislakások tekintetében a bérei-
szorongók, arra elég példa az 1851-iki
baseli lakásügyi aukció kimutatása,
mely szerint míg az egy szobás laká-
sok köbméterére évi 4.66 franc esik,
addig a tíz szobás lakások köbméteré-

re már csak 2 franc!-

Portugáliában a 600-1200 M.
jövedelemmel bíró ember jövedelmének
25%-át, az 1200-1800 M. jövedelemmel
bíró ember már csak 21%-át, míg a
30.000.-M. jövedelemmel bíró ember már
csak 8%-át, a 60.000.-M. jövedelemmel
bíró ember csak 3%-át fizeti la-
kasáért!

Ézt a kislakás drágaságost
okozhatja az is, hogy a társadalmi
viszonyok folytán nem csak a szoros
ételemben vett munkás, de az ú. n.
„középsztyá” egyes rétegei is így kis-
lakásokra szorúlnak. - A nagyvárosok

drága viszonyai nem engedik meg a hivatalnokok, iparosok, kiskereskedők egy jó részének sem nagyobb lakás bérlését. Ez szintén hozzájárul ahhoz, hogy ép a munkás lakások árai emelkedjenek.

A lakás drágaság azután sok szomorú következménnyel jár. Nem csak arra kényszeríti a munkást, hogy családjával kicsiny helyen húzódjon meg, de esetleg arra is, hogy csekély jövedelméből nem fedezhetrin a lakás költségeit — albérlőket fogadjon. — Ez a körülmény más ügy is káros egészségügyi szem-

pontból, ha egy szobát elvon a családától s ezáltal az a másik szobában összezsúfoltan kénytelen élni, de mily erkölcsi, egészségi, szociális következményekkel jár akkor, ha a munkás vagy azért mert csak egy szobás a lakás, vagy mert több albérlőt tart, családjától nem válhat hatja el ezeket a társadalom szerencsétlenjait...

„Már 1887-ben több mint 4.000 személyt vitak össze (t. i. Bpestön) akik díjazaióik gyandánt csak egy szobás lakásokban találtak hajlékot” - írja Ferenczi Budapest

lakásnyomorának képét festve, - s a szomorú számadatok a nagyvárosok túlzásfoltjára megdöbbentően világítanak rá. -

Ézekben láttuk a lakásdrágaság egyik okát, - ami tehát a városba özönléssel kapcsolatos nagy lakáskezesletben található és a fentemlített további drágulást előidéző következményekkel jár. -

De a lakásdrágaság nem csak ezen következmények következménye. A „laissez faire, laissez aller” elve a lakásügyben szomorú gyümölcsöket hozhat, ha következte-

sen kereszttől viszik. - Mert így nem csak a kereslet és a kínálat hullámzása irányítja a lakásárakat, de egy harmadik tényező is lép közbe és ez a telkespekuláció. -

Végső soron ez is a legelőző említett okra vezethető vissza, a nagy lakáskeresletre. A telkespekulációs célra számít. Összevásárolja a nagyvárosok külterületén fekvő telkeket és arra törekszik, hogy ezeknek árát felverje. - Hogy történik ez? Ugy, hogy a telket megvásárolja, és hagyja tovább parlagon heverni. Vár. - A szaporodás

a nagyvárosoknál egy kategorice
beálló állandó fogamat, minek kö-
vetkeztében az építkezés alól el-
vont teleknek előbb, utóbb nagy
szükség lesz és az áruk hamarosan
emelkedni fognak.

De van más módja is.

Hatalmas blokkokat épített a teleknek,
számtal a telek árát szintén fel-
veci. - Ő mellett a telekspekulációs
gyakran nem tökéls, de a telek
megszerzése tekintetében is speku-
lációval, bizonyos hiteleműveltek-
kel dolgozik, ami ismét drágít-
ja a lakbérceket, mert a telek meg-

Szerzésére felvett kölcsön-kamatai
a lakók háttérében szelvények
fel!

Ismerő jelenség a nagy ud-
varokban az, hogy a házak, il-
letve házak legnagyobb része
egy elemnyiszó kisebbség speku-
lációjára alapított tulajdonát
képezi. - A telekpekuláció ké-
deletben nagy irodalmi vita folyik,
melynek egyrészt Fuchs, Hasbach
Lévi's, és Oberstadl, másik oldal-
ról főképp Andreas Voigt a ce-
renzálusai. -

Franczi Voigt feljegyzései.

ismertető kifejti, hogy Voigt
a telekspekulációnak nem nagy
fontosságot tulajdonít. „A telek-
árak folytonos emelkedésének elégse-
ges magyarázata a városok fejlö-
déséért folyton emelkedő kereslet,
bár maga is elismeri, hogy a
beépítés intenzitása, kiváló füg-
gőleges udányban előmozdítja
a spekulációt”. De, állítja ezzel
szemben Fereucci Oberstadts fel-
jegyzését - Voigt téved. „A telekspe-
kulációnak csak á la hausse
származás folyik. Az árakat már
azáltal is könnyebben lehet túl-

csigázni és magas színvonalon megcögzíteni, mivel a kínálat túlzás szerint még sem szaporítható és a népesség szaporodása a spekuláció természetes alapja."

Fuchs utóban látja a telek-spekuláció jelentőségét, hogy az a telekárakat előbb felverheti, mint azt a természetes fejlődési processus magával hozná.*

Öberradt felfogása tehát világosan mutat rá a spekuláció szerepére és arra is, amit már fentebb említettünk, hogy a spekulá-

* Fényesi: A munkás lakás kérdés. Tsz. 1906. 33-35 lap.

cis' is végezettségben nem eredeti,
önálló oka a lakásinség előidé-
zésének, de ezt is az elő és ter-
mészetes ok hozza létre és segíti
elő: A népesség szaporodása.

Monkhatuának talán azt,
hogy a spekuláció nem annyira
okozója, a lakásnyomoruak, mint
inkább kihasználója a más e-
gyéb okok teremtetett állapotaiak.
Hogy azonban az állapotokat
még inkább mélyíti, fejleszti, az
természetes...

Van még egy nagy megköm-
nyítóje a telekspekuláció lábra-

kapasának s egyszerűen minden előmoz-
dítója a lakásnyomór fenyegető
rémének és ez a városok építési
rendszerében és városfejlesztő
terveiben látható meg.

A békaszármazék rendszer
általánossá válása sok tekintet-
ben ennek köszönhető. A túlzá-
sba vitt takarékoságtól hajtva
igen sok modern nagy város olyan
közigazgatási szabályokat hoz me-
lyek értelmében a város külterüle-
teire is több emeletes block-ok eme-
lendőek és ezáltal lehetővé teszi
az egészséges családi házaké

építését ott is ahol erre alkalom és mód nyílnék.

Általában azonban a block rendszeren gyökeresen segíteni nem nagyon lehet. Ahol pld. nem teljesen kielégítő a közlekedés a gárat munkái kénytelenek a gát közepében összezsúfoltnak élni és ez a körülmény más természetűleg a block rendszer szükségét vonja maga után.

Itt látható az, hogy mennyire szintén okai lehetnek a város közlekedési viszonyai, főképp a környéket való közlekedés rudo-

szelenséggel a munkásoknak kérdés
rossz mederbe terelődésénél.

II.

Hogy a fentebb vázolt körülmé-
nyek megszüntethetők legyenek, illet-
ve megakadályozásuk lehetővé tétel-
sék oda első sorban a közhatalom-
nak kell hatnia.

Éz egész társadalmat érintő,
minden elemében szociális kérdés
nem bizható az egyesekre - s habár
több államban (hogy csak az Öge-
sült-Suamokat említsük) a társada-
lom tagjai maguk felkarolták ez

ígétő probléma megoldását - a
 melyből bővebben később szólnuk -
 az első sorban a közhatalomnak,
 az államnak a kötelessége.

A magánorvoslás a meg-
 levő hibákat vagy nem vagy csak
 nagyon kis mértékben írhatja
 ki, inkább csak oda hat, hogy
 a pathologikus sociális
 folyamat elé gát vetessék, az
 fejlődésében megállítsák.

Fennak egyes okai a la-
 kás nyomorának, amely ellen ma-
 gánosok egyáltalán nem is küzd-
 hetnek, így pld. a telekpekuláció.

Őzen csak állami beavatkozás segíthet. Nagy egészségügyi helyzet, egészségügyi lakások építését, jövedelében tartását, az alacsonyabb tizedes szabályozását, a lakbérek túlzott magasságának csökkentését veheti a kezébe más mint az állam? Nem!

Cyökécesen, kímélet nélkül kell beavatkozni a beteg állapotokra és a legcélszerűbb intézkedéseket fogva tartani, mert csak így remélhető egy javulási processus megindulása. -

Önök a háculménynek

A felismerését ott tapasztalhatjuk
először, ahol a lakásnyomor lege-
lőször ütötte fel a fejét, a capitalis-
ta ipar vezérlőállomáiban Angliában.
Itt ugyanis egyéb okokon kívül egy
magyon lehetetlen belélti rendszer
is elősegítette a lakásimrój kelet-
kezését.

Az első felocsúdlás az ál-
napotokra, a szomorú perspek-
tívák első felismerése 1831-ben
az angliai nagy kolerajárvány
alkalmából történt és ez hozta
magával azt, hogy a lakásügyben
az állam avatkozzék bele és

törvényhozási úton igyekeztek szabályozni a lakásügyeket.

Ögészszégügyi és lakásügyi törvények hozására lett az eredmény, mely szerves, egymáshoz kapcsolódó fogammal tüntet fel. Igyekeznek a törvények bizottságok által a lakásviszonyok iduandó államii felügyeletés biztositani, a közegészségnek meg nem felelő negyedeket vagy házakat lebontatni, adómentesség és más kedvezmények által új munkás lakások építését lehetővé tenni, a spekulációt letörni, az albélti rend-

szert szabályozm. -

Hasonló intézkedések törté-
tek Franciaországban (1894.) Belgium-
ban, Németországban (1889.) Orosz-
országban (1903). -

Hazánkban a munkások lakás
viszonyok javítását az 1875. IV. t. c.
célozza, de az itt megállapított adó
kedvezmények
- miatt Teményi Ambrus mondja „ a ke-
zsi és társadalmi ismeretek ok hiá-
nyáról tesznek tanulságos, hogy azon-
a jóakaraton kívül alig van mit kö-
szörmünk.” (Teményi Ambrus: Jelentés a
budapesti lakásügy tárgyában. Bp. 1883.
7 lap.)

Az állam emel szabályozó, ird-
nyító tevékenysége mellett kiszár-
hatatlan fontossága van a magán-
sok tevékenységének is. - A magá-
nosok tevékenysége pedig abban
hathat közre a lakásnyomor eny-
hítésében, hogy lehetővé teszi kis-
lakásoknak az építését.

A társadalom különböző
szervezetei hathatnak itt közre és
pedig: a munkaadók, alapítványok,
közhasznú lakásépítő társulatok,
(Building societies) és lakásépítő
szövetkezetek.

Összességben vizsgáljuk, hogy

a munkaadó által véghez vitt e nemű
lénykedés mitj előnyökkel és mitj
hátrányokkal jár. -

Minden esetre nagy lépés a
lakásnyomor leküzdésére az, ha
maga a vállalkozó veszi kezébe
munkásai ügyét és ő maga gondos-
kodik számukra megfelelő elhelyezés-
ről. -

Neményi Ambrus ezt mintegy
a munkaadó kötelességének tekü-
ti, azszal okolván meg a felfogását,
hogy a vállalkozó idejében elő a mun-
kások városba költözését, tehát neki
kell elhelyezésükről is gondoskodni.

Övileg ez meg is áll, de a gyakorlatban az motivációk változásai között, melyek ezt a rendszeret mind nagyon teszik kívánatosá. - A vállalkozói építésnek egy fő hátrány van: a munkások bizalmatlanságával találkozók. -

A külföldi próbálkozások bizonyították, hogy a munkások a „Times Pansa et dona ferentes” alapján áll és hátrány esetében előfordult, hogy a munkások mind jogadták el a vállalkozó építési házákat. - Abbot indultak ki, hogy a vállalkozó itt is csak az önéde-

ket, a nyereséget tartja szem előtt s
ha ezt nem is, le akarja ezáltal köt-
ni munkásait. - Igaz ugyan, hogy
Van der Borcht a munkaadó's öz-
sönző motivumot itt mellékesnek
tartja s azt mondja, "Ha a munka-
adó érdekének követése a munká-
sok lakás viszonyainak javítására
vezet úgy ez jelentékeny haladás* -
de ezt a munkásság az ösztönözött
idegenkedés folytán, mellyel alkalmá-
sói ideit viseltetik, nem nagyon ac-
ceptálja. -

Ézért, állapítja meg Ferenczi,
Fuchsszal együtt: "... a munkásoknak

* Ferenczi 88.

való lakások építésére privát vállalkozók által a lakásnyomor megszüntetésére, kivált nagy városokban a legkevésbé alkalmas eszöz. -

Mindennem hátrányokat nem hordja magában, a munkások bizalmatlanságával sem találkozhat a felebaráti szeretet ama megnyilatkozása a-mikor egyes nagy lelki emberek alapítványokat tesznek új házakak-sok építésének lehetővé tételére. -

Természetesen ez-az alapítványok esetében gyakorlatiága miatt - nem elég nyomoró lényező a munkásnyomor leküzdésében, legalább ma még nem. -

Angliában, Franciaországban és
Németországban találhatunk rá példát
- sajnos hazánkról nem mondhatjuk
elugraertt. -

Egykoribb s igen alkalmas mód
a kis lakások építésének előmozdítá-
sa a közhasznú lakásépítő társ-
súlatok, melyek azt célozzák, hogy
lemondva a nyereségről, foglalko-
ssanak közhasznú lakásépítéssel. -
Megalakításukban vállalkozók, pénz-
intézetek és emberbarátok járulnak
elő, rendszerint részvénytársasá-
gi formában döntenek az alapí-
tás, a részvényosztoleék azonban

a minimumra redukált s a lakbér-
jövédelmek fele a tartalék tőke e-
meleséért, másik fele új kislaka-
sok építéséért fordítatik.

Még ennél is alkalmasabb
mód kislakások építéséért a özvet-
kezeti forma. A munkásnő az ön-
segélynek és a takarékoság kifej-
lődésének egyik legjobb előmordé-
tója, igaz ugyan, hogy ez ma a
jobb jövédelmű munkások számára
alkalmas alakulat, de ha általa-
nosan elterjedt válik az egész
munkásság érdekéül előmordíthatja,
közvetve azon hatásán által, hogy

a lakások számának szaporodásán
csökkeníti a lakások utolsó való-
színűségeit, sőt szomorú eset alatt
példaként - szinte kötségesen kap-
kodás, mely a mai nagy városokban
részben és így a kínaiak párhú-
zóan emelkedésével, a lakások sű-
gyedsége is vezethet.

Személyek és nem csupán tö-
kéik egyesülésében sőt a nagy
fejlesztési lehetőségei vannak, mint
a részvényláncoké. - De van
egy ártalmatlan is. - És az az, hogy
közvetlenül járó és pedig az embe-
rek kicsiny vagyonának kockázata.

hasárat kitűnő az esleleg bekövez-
kerő bukás teljes anyagi romlá-
sukat, életük tönkretételét jelel-
heti. Külső támogatásra is jobban
részre, mint a részvételük.
De előnyei nagyobbak, mint hátrá-
nyai a Oberstadl ezt tartja a la-
kas kiváló javításának legalkal-
masabb formának.

A lakásépítő szövetkezetek-
nek is több jója van. - Legalkal-
masabbnak mondhatók azok az
szövetkezetek, melyek az általuk
épített házakot nem veszik az ille-
tő szövetkezeti tag tulajdonává.

három csate bérlő adják neki. - E há-
zatiság bérlő azonban csate azok ve-
zetők, akik a szövetséges tagjai, s
jelműndésüknek csate akkor van ve-
lük szemben hely, ha nem teljesítik
kötelességeiket, melyek az szövete-
setbe lépéssel magukra vállaltak. -

Ugyanakkor formája a szövete-
seteknek, mely maga nem épít la-
kásokat, de tagjainak előleg ad
annak lehetővé tételére, hogy házat
építsenek maguknak. - "Building
societies" néven ismeretes ez intézmény,
s hogy mily nagy fejlődés képességű,
mutatja az a Feruzi által közölt

statisztikai megállapítás, hogy az
Öngesült Államokban 1831-től 1893-
ig 5838 if. szövetség alakult
19,745.720 taggal és 60 é alatt
314,755 ház lett a szövetségek
tulajdonává. -

Az építési rendszer az, hogy
ha egy ház építésére szükség es
őrszeg örszegt, a tagok között
a legmagasabb kamattal fizetendő
hajlandó, az építendő házat. -

Ehez hasonlítanak azok
a lakás-építő szövetségek is, a-
melyek az Öngesült Államokban
„land and building societies” néven

ismerelesok, azaz a különbségek,
hogy ezek maguk építések tagja-
ik számára házakat,--

Az imént felsorolt ütközme-
nyeken kívül még számos mód van
arra, hogy a munkásság olcsón jus-
son lakáshoz. -- Így Amerikában ott-
lunk az u. n. ground-rent rendszer,
mely abban áll, hogy az illető-
nek nem kell megvennie a tel-
ket, csak jadradékos kell fizetnie.

Magyarországon lehetővé teszi a
munkások jó lakásvizonyok
közé jutását a közlekedés tö-
kéletessége és olcsósága. --

Éz egyrészt egészségügyi szempontból is nagy jelentőséggel bír, a vidéki levegő a nagyváros gyárké-
ményektől túlszárított levegőjéhez
képest megbecsülhetetlen a mű-
ködésnek, de gyermekcsemeték is, a-
mellett a vidéken a lakás minden
retekre olcsóbb is, mint a nagyváros-
ban. -

Ézekben vázoltuk a lakás-
nyomor enyhítéséig és leküzdé-
sét célzó intézkedéseket, de mind
kérem teljes és határozott választ
várunk, ha nem mutatunk
rá arra, hogy az építkezés lehe-

tővé tétele, megkönnyítés még nem
 jelenti a lakáspolitikai eszedélti
 feladatot. - Az építkezésnek nem
 csak lehetőségek kell lennie, de ha
 már lehetővé váls bizonyos szempont-
 okat is szem előtt kell tartania az
 egészség szempontjából. -

Ébből a szempontból röviden
 a hővezetők állapításáról meg. -
 Az építkezésnek egészséges helyen
 kell történnie, a lehetőleg (- sajnos
 ritkán lehetséges!) - a cottage rend-
 szer szerint. - A békaszalma, ha
 bármily megfelelő módon épült is
 egyébként - más stb. veszedelem csí-

raját hozdja magában. — A házakban megfelelő számú és megfelelő köbteretalmú lakrésznek kell lennie. — A köztiórtaság szem előtt tartása szintén nagy fontossággal bír.

A munkásosztály alsóbb rétegei sokégy műveltségük, rossz életviszonyaik következtében a legjobb lakásokat föntre teszik — jegyzi meg Földes (S. G. II. 420.) és ezzel hálálónan mutat rá arra, hogy minden nemes kisváros módosítható válhat, ha keresztülvihető sége ép azokon történik meg, akiknek érdekében történik. —

Séhat a népnevelés szintén nagyon fontos eszköze a helyes lakás politikájának. - Itt magyar népi halandósági statisztikája azt mutatja, hogy a nőknek tüdőgyümölcsöt való halandósága sokkal nagyobb, mint a férfiaké s ennek a meglepő jelenségnek a természetes magyarázatát csak akkor adhatjuk, hogyha ezen női túlhalandóság okait azokkal a közismeretes rossz és egészségtelen lakás viszonyokkal hozzuk okozati összefüggésbe, amelyek a magyar falut jellemzik. -

Itt a magyar falu és annak

Építkezési módját közelről ismeri és tudja, hogy a magyar falusi ház alapjiriznére miután és ennek következtében a talajiriznek felszivárgása az épülets falvaiban állandóan és akadálytalanul megy végbe; aki tudja, hogy Magyarországon a falvakban deszkapadlós csak kivételesen ismertnek és hogy a szokásos tapasztott padló a gümöbacillius tenyésztésére legalkalmasabb talaj; aki tudja, hogy Magyarországon a falusi nép, hiányos egészségügyi érzékénél fogva, a lakásuk csak igen kivételesen szellőzteti, sőt, hogy

az ablakok részeit télen betapasztja;
az valóban nem csodálkozhatik a-
zon, hogy éppen a magyar nők, mivel
ők sokkal többet tartózkodnak
az egészségtelen lakásokban, sok-
kal hajlamosabbak az ofamyrára
veszélyes tüdőgyümölcsökre, minő a
nehézben dolgozó, de zárt helyiség-
ben kevesebbet tartózkodó férfiak.

Itt is mechtjük fel a népművelés
nagy fontosságát, melyre különös kép-
szükség van ma, mivel a nagy
világ megrázkódtatás okozta morális
depresszió sokszor oly káros példá-
it mutatja a nem tíródomvég, sőt

a rombolási szellem elterjedtségé-
nek. -

Ha most azt nézzük, miy ké-
letások vannak a helyes lakáspo-
litika mellett a munkások lakás vi-
szonyok javulására, a helyzetes mind
mondhatjuk reménytelennék. Nem,
már azelőtt sem meg a jelszói,
helyzetes valójában nem of szomoró
mint amigermek látszik. -

Hasonló viszonyok az ókorban
is voltak. Hisz miig Földes Béla
emliti (P. G. II. 426.) „Akkorban a né-
pesség of sűrűen lakott (170 egy hek-
táron) miig a mai Berlinben, más

nem voltak föbbe emeltes harzad. - Ott
is más beiktasairnyak."

Ha a társadalom erőteljesen
fog a baj leküzdésére s a munkalo-
sag szinten megértően és nem hang-
os követelésekkel, jelszavakkal kezeli
a kérdés, de belátva a megoldás
helyes módját a rajta segitési aka-
rókkal karöltve működik, bizonyos
remélhető a helyzet javulása és a to-
vábbi sütyedés megakadályozása. - De csak
közös erővel és közös akarattal! -
